

Sygn. akt: I C 489/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 października 2022 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	sędzia del. Dorota Scott-Sienkiel Protokolant: st. sekr. sąd. Anna Szczepanek
-----------------	--

po rozpoznaniu w dniu 19 września 2022 r. w Olsztynie na rozprawie

sprawy z powództwa B. W. (poprzednio L.) i M. W. (1)

przeciwko Bankowi (...) S.A. z siedzibą w G.

o ustalenie i zapłatę

I. oddała powództwo w zakresie żądania głównego o ustalenie- opartego na zarzucie nieważności umowy,

II. uwzględnia żądanie ewentualne w ten sposób, że ustala bezskuteczność wobec powodów § 1 ust. 1 zd. 3, §7 ust. 2 zd. 4, §10 ust. 6 zd. 1 i §17 umowy kredytu Nr (...) z dnia 28.05.2007r. zawartej pomiędzy powodami B. W. (poprzednio L.) i M. W. (1) oraz (...) Bankiem S.A. z siedzibą w G. (poprzednikiem prawnym pozwanego),

III. zasądza od pozwanego Banku (...) S.A. z siedzibą w G. na rzecz powodów B. W. i M. W. (1) kwotę 75.623,54 zł (siedemdziesiąt pięć tysięcy sześćset dwadzieścia trzy 54/100) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 10.10.2022r. do dnia zapłaty,

IV. oddała powództwo o zapłatę w pozostałej części,

I. nakazuje zwrócić powodom B. W. i M. W. (1) ze Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w Olsztynie) kwotę 1.491,82 zł tytułem niewykorzystanej części zaliczki,

II. zasądza od pozwanego Banku (...) S.A. z siedzibą w G. na rzecz powodów B. W. i M. W. (1) kwotę 13.825,18 zł tytułem zwrotu kosztów procesu- z ustawowymi odsetkami za okres od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

sędzia del. Dorota Scott-Sienkiel

Sygn. akt I C 489/21

UZASADNIENIE

Powodowie B. W. (poprzednio L.) i M. W. (1) wnieśli przeciwko Bankowi (...) S.A. w G. pozew o:

a) ustalenie, iż umowa kredytu hipotecznego nr (...) z dnia 28 maja 2007 r. zawarta pomiędzy powodami a (...) Bank S.A. z siedzibą w G., jest nieważna,

ewentualnie w przypadku uznania przez Sąd, że brak jest podstaw do stwierdzenia nieważności powyższej umowy kredytu, wnieśli o:

b) ustalenie, że klauzule indeksacyjne zawarte w § 1 ust.1, § 7 ust. 2, § 10 ust. 6, zd. 1, § 17 ust. 1-5 umowy kredytu są nieważne,

c) zasądzenie od Banku (...) S.A. z siedzibą w G. na rzecz powodów kwoty 81.289,01 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia doręczenia pozwu do dnia zapłaty z tytułu nadpłaconych rat kredytowych w okresie 10 lat poprzedzających wniesienie pozwu,

a nadto o zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów zwrotu kosztów procesu, według norm przepisanych.

W uzasadnieniu powodowie wskazali, że przed podpisaniem umowy kredytu bank nie informował kredytobiorców o rzeczywistym ryzyku kursowym jakie wiąże się z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do waluty obcej, w tym przypadku do franka szwajcarskiego. Powodowie nie mieli również żadnej możliwości wpływu na treść umowy kredytowej. Strona powodowa podniosła także, że umowa kredytu jest nieważna, a wynika to przede wszystkim z niezgodności treści tej umowy z ustawą, a konkretnie art. 353¹ k.c. W dalszej kolejności nieważność tej umowy jest spowodowana zawarciem w niej szeregu niedozwolonych postanowień umownych, bez których umowa pozbawiona jest elementów przedmiotowo istotnych, wskazując, iż postanowienia umowy kredytu zawarte w § 1 ust.1, § 7 ust. 2, § 10 ust. 6, zd. 1, § 17 ust. 1-5 nie były uzgodnione indywidualnie, a powodowie nie mieli na nie realnego wpływu ponieważ postanowienia te zostały przyjęte z wzorca umowy. Zdaniem powodów zastosowana w umowie konstrukcja indeksacji została skonstruowana w sposób, który narusza granice swobody umów poprzez prowadzenie zapisów, które ustanawiają dominującą pozycję banku w zakresie ustalania wysokości świadczenia powodów. Postanowienia umowy dotyczące indeksacji powodują także, że z umowy tej nie wynika w sposób jasny i jednoznaczny ani kwota zadłużenia powodów ani wysokość miesięcznych rat kredytu. Dodatkowo powodowie wskazali na stosowanie przez bank innego kursu dla przeliczania kwoty, jaka została oddana do dyspozycji powodów, a innego do przeliczania rat kredytowych, co prowadziło do obciążenia ich dodatkową płatnością na rzecz banku stanowiącą różnicę między kursem kupna i kursem sprzedaży, tzw. spread (pозew k. 4-16).

W odpowiedzi na pozew pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie solidarnie od powodów na rzecz pozwanego zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwany podniósł, że kwestionuje powództwo zarówno co do zasady, jak i co do wysokości, wskazując, że umowa kredytowa nie zawiera postanowień niedozwolonych, a roszczenie strony powodowej o zwrot nienależnego świadczenia nie zasługuje na uwzględnienie. Wbrew twierdzeniom pozwu, nie zostały również spełnione przesłanki uzasadniające uznanie umowy za nieważną. Pozwany zaprzeczył w szczególności, aby:

a. powodowie w okresie objętym pozwem dokonali rzekomej nadpłaty w wysokości 81.289,01 zł,

b. bank nie poinformował powodów należycie o prawach i obowiązkach wynikających z umowy oraz ryzykach związanych z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do waluty obcej,

c. powodowie nie mieli możliwości podjęcia próby negocjacji z bankiem co do treści umowy kredytu i jej warunków,

d. ostateczny kształt zawartej umowy kredytu nie był wynikiem wyborów powoda i indywidualnych uzgodnień stron,

e. kredyt powodów był kredytem złotowym oraz że można zastosować do niego stawkę referencyjną LIBOR 3M (CHF),

f. bank nie wyjaśnił powodom sposobu tworzenia Tabeli Kursu Walut.

Dodatkowo pozwany podniósł zarzut braku interesu prawnego powodów w żądaniu ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, a nadto zarzut przedawnienia, brak bezpodstawnego wzbogacenia po stronie banku

oraz, że powodowie nie są uprawnieni do dochodzenia roszczenia, gdyż spełniając świadczenie wiedzieli, że nie byli do świadczenia zobowiązani i spełnili je nie zastrzegając zwrotu (art. 411 pkt 1 k.c.) (odpowiedź na pozew k. 78-128).

Sąd ustalił, co następuje:

W świetle twierdzeń stron i niekwestionowanych przez nie dokumentów oraz zeznań świadków i powodów za bezspornie wykazane można uznać, że:

1. Pozwany jest następcą prawnym (...) Banku S.A. w W..
2. W dniu 28 marca 2007 r. powodowie złożyli wniosek o udzielenie kredytu hipotecznego w kwocie 300.000,00 zł. Wnioskowali o kredyt udzielany w PLN indeksowany kursem CHF (wniosek o udzielenie kredytu hipotecznego k.160-163).
3. Powodowie i pozwany Bank w dniu 29 maja 2007 r. podpisali umowę kredytu nr (...), sporządzoną w dniu 28 maja 2007 r.(k.19-31).
4. Powodowie podpisywali umowę jako konsumenci.
5. Przed zawarciem umowy kredytobiorcy podpisali oświadczenia, że przedstawiono im ofertę kredytu w PLN, z której zrezygnowali po uprzednim poinformowaniu o ryzykach związanych z zaciągnięciem kredytu w walucie obcej oraz ryzyku zmiennej stopy procentowej (k.164, 165).
6. Zgodnie z § 1 umowy pozwany udzielił powodom kredytu w kwocie **296.434,00** zł (PLN) **indeksowanego kursem CHF**. W dniu wypłaty saldo kredytu było wyrażone w walucie do której indeksowany jest kredyt według kursu kupna waluty do której indeksowany jest kredyt, podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A. opisanej szczegółowo w § 17, następnie saldo walutowe przeliczane było dziennie na złote polskie według kursu sprzedaży waluty do której indeksowany jest kredyt dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A. opisanej szczegółowo w § 17 (§ 1 ust. 1 umowy)
7. Zgodnie z § 1.2 umowy kredyt był przeznaczony na pokrycie części kosztów budowy domu.
8. Kredyt miał być wypłacany w transzach zgodnie z załącznikiem A (§ 1.3 i § 7).
9. Zgodnie z § 7.2 umowy wypłata kredytu miała nastąpić na rachunek wskazany przez kredytobiorców. Jak wskazano wyżej, w zdaniu czwartym tego ustępu zastrzeżono, że wypłacana kwota będzie przeliczana na walutę, do której indeksowany jest kredyt według kursu z Tabeli Banku.
10. Spłata kredytu miała następować nie później niż w tym samym dniu kalendarzowym każdego miesiąca, w którym nastąpiła wypłata 1. transzy kredytu, przy czym w okresie wypłaty transz kredytobiorca miał spłacać wyłącznie odsetki, poczynając od miesiąca następnego po wypłacie 1. Transzy (§ 10 ust. 1 i 2),
11. Zgodnie z § 10.6 zdanie pierwsze umowy rozliczanie spłat kredytu miało być dokonywane według kursu sprzedaży ze wspomnianej Tabeli Banku z daty wpływu środków do Banku.
12. W § 13 umowy opisano ochronę ubezpieczeniową, którą jednocześnie z zawarciem umowy kredytu, objęta została B. L. (1). W treści tego postanowienia kredytobiorczyni potwierdziła otrzymanie warunków ubezpieczenia. Ubezpieczenie zostało zawarte w zakresie ubezpieczenia na życie oraz na wypadek całkowitej niezdolności do pracy spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem. Ubezpieczeniem od ryzyka utraty stałego źródła dochodu zostali objęci B. L. (1) oraz M. W. (1). Koszt pierwszego z ubezpieczeń wskazano w § 1 umowy w określonej kwocie, zaś w kolejnych latach określono jak stawkę procentową kwoty zadłużenia z tytułu kapitału kredytu (ubezpieczenie na życie - § 13.3) i stawkę procentową od sumy ubezpieczenia (ubezpieczenie od ryzyka utraty pracy - § 13.10.c). W obu przypadkach

koszt ubezpieczenia miał być przeliczony według **kursu sprzedaży z Tabeli Banku i doliczony do raty odsetkowej lub raty kredytu.**

13. Z obu ubezpieczeń kredytobiorcy mogli zrezygnować w każdym czasie (§ 13.15).

14. Jednocześnie kredytobiorcy wyrazili zgodę, aby w razie zajścia zdarzenia ubezpieczeniowego świadczenie zostało wypłacone na rzecz Banku i zaliczone na spłatę zadłużenia z kredytu (§ 13.14.)

15. W § 15 umowy ustalono, że odsetki za opóźnienie w przypadku uchybienia terminom spłaty kredytu będą zmienne, a ich stopę będzie określał zarząd Banku w zależności od poziomu podstawowych stóp procentowych, poziomu rezerw obowiązkowych dla banków, poziomu oprocentowania lokat międzybankowych. Wysokość tych odsetek miała być podawana do wiadomości kredytobiorcom przez wywieszenie na tabeli ogłoszeń w siedzibie Banku.

16. W § 17 umowy wskazano, że w tabeli kursów kupna/sprzedaży Banku:

a) kursy kupna określa się jako średnie kursy złotego do danej waluty ogłoszone w tabeli kursów średnich Narodowego Banku Polskiego **minus marża kupna**,

b) kursy sprzedaży określa się jako średnie kursy złotego do danej waluty ogłoszone w tabeli kursów średnich Narodowego Banku Polskiego **plus marża sprzedaży.**

17. W umowie nie zdefiniowano sposobu określania marży kupna i marży sprzedaży. Sposób ten wynikał z wewnętrznych regulacji pozwanego.

18. W § 2.4 umowy wskazano, że z tytułu objęcia ochroną ubezpieczeniową opisaną w § 13 ust. 1-8 i 9-15 kredytobiorca zwolniony jest z obowiązku zapłaty prowizji za udzielenie kredytu, a w przypadku rezygnacji kredytobiorcy z ubezpieczenia wskazanego w § 13 ust. 1-8 w ciągu pierwszych 12 miesięcy od uruchomienia i transzy kredytu lub z ochrony wskazanej w § 13 ust. 9-15 w ciągu pierwszych 24 miesięcy od uruchomienia i transzy kredytu oprocentowanie, o którym mowa w § 2 ust. 1 zostanie zwiększone o 0,3 punktu procentowego.

19. Oprocentowanie kredytu na dzień sporządzenia umowy wynosiło 4,590% w skali roku i stanowiło sumę stałej marży w wysokości 1,450% oraz indeksu L3 (§ 2.1), który to indeks, sposób jego ustalania i zmiany opisano w § 8 umowy.

20. Okres spłaty kredytu ustalono na 312 miesięcy w równych ratach (§ 1.5), przy czym w okresie wypłaty w transzach spłacane miały być wyłącznie raty odsetkowe, zaś po wypłacie ostatniej transzy raty obejmujące część odsetkową i część kapitałową (§ 10).

21. Wypłata kredytu nastąpiła w 8 transzach:

- w dniu 31 maja 2007 r. w wysokości 8.834,01 zł, co stanowiło równowartość 3.898,33 CHF po kursie 2,2661,
- w dniu 31 maja 2007 r. w wysokości 75.000,00 zł, co stanowiło równowartość 33.096,51 CHF po kursie 2,2661,
- w dniu 7 sierpnia 2007 r. w wysokości 37.500,01 zł, co stanowiło równowartość 16.703,79 CHF po kursie 2,2450,
- w dniu 5 maja 2008 r. w wysokości 34 999,99 zł, co stanowiło równowartość 16.739,20 CHF po kursie 2,0909,
- w dniu 4 sierpnia 2008 r. w wysokości 40.100,00 zł, co stanowiło równowartość 20.919,19 CHF po kursie 1,9169,
- w dniu 7 listopada 2008 r. w wysokości 50.000,00 zł, co stanowiło równowartość 21.331,97 CHF po kursie 2,3439,
- w dniu 23 lutego 2009 r. w wysokości 25.000,01 zł, co stanowiło równowartość 7.946,35 CHF po kursie 3,1461,

- w dniu 13 maja 2009 r. w wysokości 25.000,00 zł, co stanowiło równowartość 9.018,76 CHF po kursie 2,7720 (k. 34-35).

22. Kredytobiorcy spłacali kredyt w PLN.

23. Powodowie zawarli umowę kredytową w celu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych. Przed podpisaniem umowy powodów nie ostrzeżono o wahaniami kursu, nie przedstawiono symulacji wahań kursu CHF. Powodowie nie mieli zdolności kredytowej w złotych polskich, dlatego zdecydowali się na kredyt w CHF. Powodowie nie mieli możliwości negocjowania umowy kredytu (zeznania powoda M. W. k. 650-650v., zeznania powódki B. L. k. 651)

24. Kredytobiorcy wpłacili na pokrycie rat kapitałowo-odsetkowych:

- w okresie od 31 maja 2007 r. do 30 sierpnia 2021 r. 288.545,12 zł,

Wpłaty powodów na pokrycie rat kapitałowo-odsetkowych bez wpłat na opłaty inne w okresie od 7 maja 2011 r. do 7 maja 2021 r. wyniosły 204.135,47 zł. Rozliczenie spłat rat kapitałowo-odsetkowych jakie powodowie byliby zobowiązani uiścić na rzecz pozwanego w tym okresie przy założeniach, że spłata następowałaby w walucie złoty polski bez indeksacji do waluty CHF tj. bez przeliczania nominalnej wartości kredytu i poszczególnych rat na walutę CHF przy niezmiennych pozostałych warunkach umowy wskazuje, że na pokrycie rat kapitałowo-odsetkowych powodowie powinni wpłacić 128.511,93 zł. Różnica pomiędzy kwotami uiszczonymi przez powodów na rzecz banku w PLN na pokrycie rat kapitałowo-odsetkowych, a kwotą jaką powodowie byliby zobowiązani uiścić przy założeniach, że spłata następowałaby w walucie złoty polski bez indeksacji do CHF za okres od 7 maja 2011 r. do 7 maja 2021 r. wyniosła 75.623,54 PLN (opinia biegłego sądowego k. 598-614).

Sąd zważył, co następuje:

W świetle tak ustalonego powyżej stanu faktycznego, żądanie ustalenia całkowitej nieważności spornej umowy podlegało oddaleniu, natomiast częściowemu uwzględnieniu podlegało żądanie ewentualne ustalenia częściowej bezskuteczności umowy i zapłaty.

Sąd ustalił stan faktyczny na podstawie dokumentów, które nie były kwestionowane przez żadną ze stron postępowania, zeznań powodów, które to jako rzeczowe i faktycznie spójne, znajdowały swe oparcie w pozostałym zebranych w sprawie materiale dowodowym (k.650-651). Sąd dopuścił również dowód z pisemnych zeznań świadków R. R. i R. K. na okoliczność jakich konkretnie informacji dotyczących ryzyka walutowego i zmienności kursów waluty jako pracownicy (...) Banku udzielili powodom B. L. i M. W. (1) w tym czasie, jakich konkretnie informacji na temat sposobu ustalenia przez (...) Bank kursu walut stosowanych przy rozliczeniach umowy kredytu indeksowanego kursem CHF udzielili powodom w okresie marzec-maj 2007 r., jakich konkretnie informacji na temat sposobu ustalenia przez Bank spreadu walutowego i marży kupna lub sprzedaży stosowanego przy ustalaniu kursu waluty do rozliczeń umowy kredytu indeksowanego kursem CHF udzielili powodom w okresie marzec-maj 2007 r., jakich konkretnie informacji udzielili powodom na temat możliwości zmiany poszczególnych postanowień umowy kredytu indeksowanego kursem CHF. W związku z tym, że świadkowie nie pamiętali powodów, ich zeznania w powyższym zakresie nic do sprawy nie wniosły (zeznania świadków k. 586-593v).

Wszystkie swoje roszczenia powodowie wywodzili w istocie z faktu nieważności umowy, co miało wynikać przed wszystkim z niezgodności treści umowy z art. 353¹ k.c. Dodatkowo powodowie podnosili, że zastosowana w umowie konstrukcja indeksacji została skonstruowana w sposób, który narusza granicę swobody umów poprzez wprowadzenie zapisów, które ustanawiają dominującą pozycję banku.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do roszczenia o ustalenie, należy wskazać, że zgodnie z art. 189 Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) można domagać się stwierdzenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, jeżeli strona ma w tym interes prawny, rozumiany jako obiektywną potrzebę usunięcia wątpliwości lub niepewności co do istnienia lub charakteru stosunku łączącego ją z inną stroną. Przyjmuje się również,

że interesu w wytoczeniu powództwa o ustalenie nie ma, jeżeli swój cel strona może osiągnąć formułując dalej idące żądanie, które będzie czynić zadość jej potrzebom.

Jak już wskazano, powodowie zażądali jednocześnie stwierdzenia nieważności całej umowy, ewentualnie stwierdzenia bezskuteczności niektórych jej zapisów, a nadto zwrotu pieniędzy, które zostały pobrane przez pozwanego w wykonaniu nieważnej - ich zdaniem - umowy, ewentualnie z tytułu nadpłaty.

Interes prawny powodów w wytoczeniu takiego powództwa polega bowiem na tym, że w istocie domagają się definitywnego usunięcia niepewności prawnej co do istnienia nawiązanego na podstawie tej umowy stosunku prawnego lub jego treści w przypadku wyeliminowania niektórych jej postanowień z uwagi na ich niedozwolony charakter. Zgodnie z art. 385¹ k.c. skutkiem eliminacji takich postanowień nie zawsze musi być upadek całej umowy, gdyż co do zasady powinna ona obowiązywać dalej w zmienionej treści. W przypadku umowy długoterminowej, jaką jest objęta pozwem umowa kredytu, żądanie zwrotu kwot wypłaconych lub wpłaconych może wynikać z różnych przyczyn (np. z tytułu zaległych rat, wskutek wypowiedzenia umowy, dokonania nadpłaty), zatem samo rozstrzygnięcie o uwzględnieniu lub oddaleniu żądania zapłaty na tle tej umowy nie zawsze wyeliminuje wątpliwości co do jej istnienia lub treści. Taką możliwość daje natomiast rozstrzygnięcie o żądaniu ustalenia nieważności lub nieistnienia stosunku prawnego, jakim jest umowa kredytu, wskutek jej upadku spowodowanego następczym powołaniem się przez kredytobiorcę - konsumenta na niedozwolony charakter niektórych jej zapisów, względnie ustalenie, że te zapisy nie są dla niego wiążące.

Dla rozstrzygnięcia o żądaniach stron w pierwszej kolejności rozważyć zatem należało, jaki jest charakter umowy podpisanej przez powodów i poprzednika prawnego pozwanego i czy wskazywane przez powodów postanowienia miały charakter niedozwolony.

Zasadnicze postanowienia umowy spełniają przesłanki z art. 69 ustawy z dnia 29.08.1997 r. - Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia) i pozwalają na uznanie jej za umowę kredytu bankowego. Znane są bowiem strony umowy, kwota i waluta kredytu (PLN), cel, na jaki został udzielony (budowa domu mieszkalnego), zasady i termin jego spłaty (ratalnie w 312 równych miesięcznych ratach), wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany (suma stałej marży i zmiennej indeksu) oraz inne niezbędne warunki wynikające z art. 69 ust. 2 powołanej ustawy.

Oceny tej nie zmienia okoliczność, że kwota udzielonego kredytu miała być indeksowana kursem waluty obcej przez przeliczenie wysokości sumy kredytowej wypłaconej w walucie polskiej na walutę obcą, ustalenie rat spłaty w walucie obcej i następnie przeliczanie wartości konkretnych spłat dokonywanych w walucie polskiej na walutę obcą i odpowiednie do tego określanie wysokości pozostałego do spłaty zadłużenia w tej właśnie walucie (CHF).

Art. 358¹ § 2 Kodeksu cywilnego (k.c.) przewiduje możliwość zastrzeżenia w umowie, że wysokość zobowiązania, którego przedmiotem od początku jest suma pieniężna, zostanie ustalona według innego niż pieniądz miernika wartości. W orzecznictwie sądowym zgodnie przyjmuje się przy tym, że w omawianym przepisie chodzi o pieniądź polski, a innym miernikiem wartości może być również waluta obca (por. wyroki SN w sprawie I CSK 4/07, I CSK 139/17, uzasadnienie wyroku SN w sprawie V CSK 339/06).

Z podpisanych przez powodów dokumentów wynika, że zostali poinformowani o ryzykach zmian wynikających z możliwości zmiany oprocentowania i kursu waluty (w tym możliwości zmiany wysokości zobowiązania Banku i ich własnego), nie przystali na propozycję kredytu w złotych i wybrali kredyt indeksowany do waluty szwajcarskiej.

Wniosek kredytowy dotyczył kredytu w walucie polskiej, zaś postanowienia umowy wyraźnie wskazują, że Bank udziela kredytu w złotych polskich, a jego spłata następuje również w tej walucie przez wpłaty należnych rat na rachunki otwarte przez pozwanego dla obsługi kredytu (§ 10.4), nie ulega wątpliwości, że strony zamierzały zawrzeć umowę kredytu bankowego w tej właśnie walucie, która była jednocześnie walutą zobowiązania, jak i jego wykonania, zaś waluta szwajcarska miała być użyta jedynie do przeliczeń zobowiązań stron.

Umowa stron zawiera zatem elementy przedmiotowo istotne, które mieszczą się w konstrukcji umowy kredytu bankowego, i stanowi jej w pełni dopuszczalny oraz akceptowany przez ustawodawcę wariant, o czym świadczy nadto wyraźne wskazanie tego rodzaju kredytów (indeksowanych i denominowanych) w treści art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 prawa bankowego oraz wprowadzenie art. 75b prawa bankowego na podstawie nowelizacji tej ustawy, która weszła w życie z dniem 26.08.2011 r.

Taka umowa jest nadto dopuszczalna na podstawie art. 353¹ k.c., zgodnie z którym strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

Jej istota polegała na stworzeniu przez Bank możliwości wykorzystania przez powodów określonej kwoty pieniędzy w walucie polskiej z obowiązkiem zwrotu w określonym czasie jej równowartości wyrażonej przez odniesienie do miernika w postaci kursu waluty szwajcarskiej. Nie był to zatem w żadnej mierze kredyt udzielany w walucie obcej, niezależnie od tego, w jaki sposób, z jakich źródeł i w jakiej walucie pozwany pozyskiwał środki na wypłacenie powodowi kwoty kredytu, a nadto jak księgował ten kredyt w swoich księgach rachunkowych po jego udzieleniu, skoro przedmiotem zobowiązań obu stron od początku była waluta polska.

Ryzyko zmiany kursu waluty obcej przyjętej jako miernik wartości świadczeń z umowy kredytu z zasady może wywoływać konsekwencje dla obu stron takiego zobowiązania – w przypadku podwyższenia kursu podwyższając wartość zobowiązania kredytobiorcy w stosunku do pierwotnej kwoty wyrażonej w walucie wypłaty, a w przypadku obniżenia kursu - obniżając wysokość jego zadłużenia w tej walucie, a tym samym obniżając wysokość wierzytelności Banku z tytułu spłaty kapitału kredytu w stosunku do kwoty wypłaconej.

Trudno zatem uznać, aby konstrukcja umowy kredytu indeksowanego kursem waluty obcej była sprzeczna z prawem (zwłaszcza, że art. 69 prawa bankowego w brzmieniu obowiązującym od 26.08.2011 r. wprost wspomina o tego rodzaju kredytach) lub zasadami współżycia społecznego, skoro ryzyko takiego ukształtowania stosunku prawnego obciąża co do zasady obie strony.

Nie ma również przeszkód, by strony w umowie określiły sposób ustalania kursu dla uniknięcia wątpliwości na tym tle w toku wykonywania umowy. Zamieszczenie postanowień w tym zakresie samo w sobie nie narusza przepisów prawa, zasad współżycia społecznego, ani nie jest sprzeczne z naturą zobowiązania kredytowego.

Ustalony w umowie z konsumentem sposób ustalania kursu waluty indeksacyjnej przyjmowanego do rozliczeń umowy może natomiast być przedmiotem oceny, czy nie stanowi postanowienia niedozwolonego.

Zgodnie z art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszając jego interesy, nie są wiążące, jeżeli nie zostały uzgodnione indywidualnie. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (§ 3). Zgodnie z utrwalonym już orzecznictwem „wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem będą klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść”, przy czym uznanie, że treść danego postanowienia umownego została indywidualnie uzgodniona wymagałoby wykazania, że „konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego”, a „konkretny zapis był z nim negocjowany” (por. wyrok SA w Warszawie z 14.06.2013 r. w sprawie VI ACa 1649/12 - wyrok SA Warszawa z dnia 14-06-2013 r., z 15.05.2012 r. w sprawie VI ACa 1276/11, wyrok SA w Poznaniu z 6.04.2011 r. w sprawie I ACa 232/11).

Obecnie nie ulega już wątpliwości, że klauzule wymiany (indeksacyjne), które wprowadzają do umów kredytowych ryzyko kursowe, określają faktycznie główny przedmiot umowy (por. pkt 44 wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii

Europejskiej (TSUE) z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18 na tle wykładni dyrektywy 93/13/EWG). Oznacza to, że postanowienia w tym zakresie podlegają kontroli w celu stwierdzenia, czy nie mają charakteru niedozwolonego, jeżeli nie zostały sformułowane jednoznacznie (art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c.). W przypadku uznania ich za niedozwolone konieczne staje się również rozważenie skutków tego stanu rzeczy.

Nie było sporu między stronami, że powodowie zawierali umowę jako konsumenci w rozumieniu art. 22¹ k.c.

Przechodząc do oceny postanowień wskazywanych przez powodów jako niedozwolone, wskazać trzeba, że były zawarte w umowie i odnosiły się generalnie do wskazania kursu waluty indeksacyjnej, jaki miał być przyjmowany do rozliczenia umowy – ustalenia wysokości kredytu w walucie obcej po jego wypłacie w walucie polskiej,

Treść niedozwolonych według powodów postanowień umownych jest następująca:

§ 1.1 zd. 3

W dniu wypłaty saldo jest wyrażane w walucie do której indeksowany jest Kredyt według kursu kupna waluty do której indeksowany jest Kredyt, podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) bank S.A., opisanej szczegółowo w §17, następnie saldo walutowe przeliczane jest dziennie na złote polskie według kursu sprzedaży waluty do której indeksowany jest Kredyt, podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A., opisanej szczegółowo w §17.

§ 7.2 zd. 4

Każdorazowo wypłacona kwota złotych polskich, zostanie przeliczona na walutę do której indeksowany jest Kredyt według kursu kupna waluty Kredytu podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A., obowiązującego w dniu dokonania wypłaty przez bank.

§ 10.6 zd. 1

Rozliczenie każdej wpłaty dokonanej przez Kredytobiorcę, będzie następować według kursu sprzedaży waluty do której jest indeksowany kredyt, podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A. obowiązującego w dniu wpływu środków Banku.

§ 17

1. Do rozliczania transakcji wypłat i spłat kredytów stosowane są odpowiednio kursy kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A. walut zawartych w ofercie banku obowiązujące w dniu dokonania transakcji.
2. Kursy kupna określa się jako średnie kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP plus marża kupna.
3. Kursy sprzedaży określa się jako średnie kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP plus marża sprzedaży.
4. Do wyliczenia kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A. stosuje się kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP w danym dniu roboczym skorygowane o marżę kupna sprzedaży (...) Bank S.A.
5. Obowiązujące w danym dniu roboczym kursy kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A. walut zawartych w ofercie banku określone są przez bank po godz. 15.00 poprzedniego dnia roboczego i wywieszane w siedzibie banku oraz publikowane na stronie internetowej (...) Banku S.A.

Wskazane zapisy przewidywały, że wysokość zobowiązania powodów będzie wielokrotnie przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty indeksacyjnej. Kwota kredytu wypłaconego w PLN miała zostać przeliczona na CHF według kursu kupna tej waluty opublikowanej w bliżej nieokreślonej tabeli obowiązującej w Banku. Następnie raty potrącane w PLN z rachunku powodów miały być przeliczane na CHF według kursu sprzedaży publikowanego w tak samo niezdefiniowanej tabeli.

Bezspornie mechanizm (konkretny sposób) ustalania kursu nie został opisany w żaden sposób w umowie.

W szczególności nie definiował tego § 17 umowy, gdyż wskazano nim jedynie, że kursy waluty szwajcarskiej będą ustalane na podstawie kursów średnich Narodowego Banku Polskiego powiększanych lub pomniejszanych o marże kupna lub sprzedaży, bez wskazania jednak, w jaki sposób i na podstawie jakich parametrów te marże będą ustalane.

Ponieważ umowa nie zawiera ustaleń w tej kwestii, oznacza to, że Bank miał swobodę w zakresie ustalania kursu waluty indeksacyjnej, o czym świadczy zresztą fakt, że marże ustalał na podstawie decyzji swojego zarządu, którą to decyzję mógł zmienić w każdej chwili.

Nie zmienia tego okoliczność, że w swoim funkcjonowaniu Bank podlega nadzorowi regulatora rynku, a nadto musi uwzględniać otoczenie rynkowe. Czynniki te nie pozbawiały go bowiem uprawnienia do jednostronnego kształtowania kursów i znacznej swobody w tym zakresie, a tym samym wpływania na wysokość zobowiązań kredytowych obu stron.

W ocenie Sądu nie ulega wątpliwości, że umowa stron została zawarta na podstawie wzoru opracowanego i stosowanego przez Bank, zaś do swobodnej decyzji kredytobiorców z pewnością należał wybór rodzaju kredytu, kwoty kredytu, okresu kredytowania. Potwierdzili to powodowie w toku postępowania. Oznacza to jednak, że jej postanowienia w pozostałym zakresie nie były uzgodnione indywidualnie z powodami w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c.

Również procedura postępowania przy zawieraniu tego typu umów nie przewiduje informowania kredytobiorców o takich możliwościach. Pozwany nie przedstawił zatem żadnego dowodu na to, że na którymkolwiek etapie zawierania umowy powodów poinformowano o sposobie ustalania kursu waluty indeksacyjnej przez Bank na potrzeby rozliczania umowy i możliwościach negocjacji w tym zakresie, czego nie potwierdzili przesłuchiwani świadkowie w toku postępowania.

Okoliczność, że powodowie zaniechali podjęcia negocjacji tych postanowień, czy też nie wyrażali żadnych wątpliwości na tym tle lub nie formułowali żadnych pytań dotyczących umowy, nie oznacza, że doszło do indywidualnego uzgodnienia jej wszystkich postanowień. Dla wykazania takiego faktu – jak wspomniano wcześniej – konieczne byłoby bowiem udowodnienie nie tyle, że mieli możliwość formułowania pytań i negocjacji, ale że była im ona realnie przedstawiona w odniesieniu do poszczególnych postanowień i z niej zrezygnowali.

Ponieważ powodowie wskazywali, że te postanowienia są niedozwolone, należało rozważyć, czy są wystarczająco jednoznaczne i czy wynikające z nich prawa lub obowiązki stron zostały ukształtowane sprzecznie z dobrymi obyczajami lub w sposób rażąco naruszający interesy powodów jako konsumentów.

Wskazane postanowienia dotyczące kursów odwołują się do tabeli pozwanego Banku, której nie zdefiniowano w żaden konkretny sposób i co do której nie wskazano, w jaki konkretnie sposób jest ustalana i jak ustalane są umieszczone tam kursy walut. Niejednoznaczny jest w tym zakresie § 17, gdyż odwołuje się do bliżej nieokreślonych marży kupna i sprzedaży odejmowanych lub dodawanych do kursów średnich NBP. Brak takiego dookreślenia nie pozwala na jednoznaczne ustalenie zakresu tych postanowień i konsekwencji ich stosowania dla kredytobiorcy.

Ponownie podkreślić należy, że kwestionowane postanowienia wskazywały na dwa rodzaje kursów – kurs kupna do ustalenia wysokości kredytu w tej walucie po jego wypłacie w walucie polskiej oraz kurs sprzedaży do ustalenia wysokości kolejnych rat spłaty w PLN i spłaty całego zadłużenia w przypadku wypowiedzenia.

Ponieważ sposób ustalania tych kursów nie został określony w umowie, oznacza to, że mogły być one wyznaczone jednostronnie przez Bank.

Na tle tak ukształtowanych postanowień dotyczących kursu waluty, która ma być miernikiem waloryzacji (przeliczenia) zobowiązań wynikających z umowy umów kredytu bankowego utrwalony jest już pogląd, że mają one charakter niedozwolony, gdyż są „nietransparentne, pozostawiają pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron” (por. uzasadnienie wyroku SN w sprawie V CSK 382/18 i przywołane tam orzecznictwo). Wysokość kredytu w walucie obcej, na którą ma być przeliczony po wypłacie w walucie polskiej, a następnie wysokość, w jakiej spłaty w walucie polskiej, będą zaliczane na spłatę kredytu wyrażonego w walucie obcej, zależy bowiem wyłącznie od jednej ze stron umowy.

W ocenie Sądu przyznanie sobie przez pozwanego we wskazanych postanowieniach jednostronnej kompetencji do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy prowadzi do wniosku, że - oceniając na datę zawarcia umowy (por. art. 385² k.p.c. – por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17) - postanowienia te były sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszały rażąco interesy powodów w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Takie rozwiązania dawały bowiem Bankowi, czyli tylko jednej ze stron stosunku prawnego, możliwość przerzucenia na powodów całego ryzyka wynikającego ze zmiany kursów waluty indeksacyjnej i pozostawiały mu całkowitą swobodę w zakresie ustalania wysokości ich zadłużenia przez dowolną i pozbawioną jakichkolwiek czytelnych i obiektywnych kryteriów możliwość ustalania kursu przyjmowanego do rozliczenia spłaty kredytu – przez dowolne kształtowanie marży kupna i sprzedaży.

Nie ma znaczenia, czy z możliwości dowolnego kształtowania kursu Bank korzystał, ani to, czy w toku wykonywania umowy zmienił swoje zasady na bardziej transparentne.

Dla uznania postanowienia umownego za niedozwolone wystarczy taka jego konstrukcja, która prowadzi do obiektywnej możliwości rażącego naruszenia interesów konsumenta. Bez znaczenia pozostaje również sposób wykonania umowy stron w tym zakresie, w szczególności to, czy kursy stosowane u pozwanego w jej trakcie odpowiadały rynkowym. Zgodnie bowiem z art. 385² k.c. ewentualna abuzywność postanowień umowy podlega badaniu na datę jej zawarcia z uwzględnieniem towarzyszących temu okoliczności i innych umów pozostających w związku z umową objętą badaniem, a nie przez pryzmat jej wykonania (por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17).

Podsumowując tę część rozważań, w ocenie Sądu wskazane wyżej postanowienia umowy dotyczące stosowania dwóch różnych rodzajów kursów, które mogły być swobodnie ustalone przez jedną ze stron umowy (Bank) nie zostały uzgodnione indywidualnie z powodami i kształtowały ich zobowiązania w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy, a zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c., a w związku z tym nie wiążą powodów w całości.

Wylimitowanie wskazanych zapisów w całości i związanie stron umową w pozostałym zakresie, czyli przy zachowaniu postanowień dotyczących indeksacji kredytu oznaczałoby, że kwota kredytu wypłaconego powodowi powinna zostać przeliczona na walutę szwajcarską, a powódowie w terminach płatności kolejnych rat powinni je spłacać w walucie polskiej, przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia. Nie ma przy tym możliwości zastosowania w miejsce wylimitowanych postanowień żadnego innego kursu waluty.

Zgodnie z wiążącą wszystkie sądy Unii Europejskiej wykładnią dyrektywy 93/13/EWG dokonaną przez TSUE w powołanym już wyżej wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18:

a) w przypadku ustalenia, że w umowie zostało zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy (którą implementowały do polskiego porządku prawnego przepisy art. 385¹ i nast. k.c.), skutkiem tego jest wyłącznie wylimitowanie tego postanowienia z umowy, chyba że konsument następczo je zaakceptuje,

b) w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, który można by zastosować za zgodą stron, o ile brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi (pkt 48, 58 i nast. wyroku TSUE),

c) nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, nie mających charakteru dyspozytywnego, gdyż spowodowałyby to twórczą interwencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów zamierzoną przez strony, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów (dotyczy m.in. art. 56 k.c., art. 65 k.c. i art. 354 k.c. - por. w szczególności pkt 57-62 wyroku TSUE),

d) w przypadku ustalenia, że wyeliminowanie postanowień niedozwolonych powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy, nie ma przeszkód, aby przyjąć, zgodnie z prawem krajowym, że umowa taka nie może dalej obowiązywać (por. w szczególności pkt 41-45 wyroku TSUE),

e) nawet jeżeli skutkiem wyeliminowania niedozwolonych postanowień miałyby być unieważnienie umowy i potencjalnie niekorzystne dla konsumenta następstwa, decyzja co do tego, czy niedozwolone postanowienia mają obowiązywać, czy też nie, zależy od konsumenta, który przed podjęciem ostatecznej decyzji winien być poinformowany o takich skutkach (por. w szczególności pkt 66-68 wyroku TSUE).

Wyraźnie wskazać przy tym trzeba, że ani prawo unijne, ani prawo polskie nie wymaga, aby w związku z zastrzeżeniem klauzuli abuzywnej konsument bezwzględnie uzyskał możliwość powołania się na nieważność całej umowy (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 15 marca 2012 r. w sprawie C-453/10, Jana Pereničova i Vladislav Perenič przeciwko SOS financ spol. sr.o., (...) -144, pkt 33).

Brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.), które w odniesieniu do innych stosunków prawnych pozwalałyby na ustalenie wartości świadczenia określonego w walucie obcej - np. przez odniesienie się do tej waluty według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski (NBP) lub innych kursów wskazywanych przez strony w umowie.

Nie ma zwłaszcza możliwości sięgnięcia po przepis art. 358 § 2 k.c., który posługuje się kursem średnim NBP w przypadku możliwości spełnienia świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Po pierwsze, świadczenie obu stron było wyrażone w walucie polskiej (wypłata kredytu i jego spłata następowały bowiem w PLN, a CHF był tylko walutą indeksacyjną). Po drugie, wspomniany przepis nie obowiązywał w dacie zawarcia umowy (wszedł w życie z dniem 24.01.2009 r.), zaś uznanie pewnych postanowień umownych za niedozwolone skutkuje ich wyeliminowaniem z umowy już od daty jej zawarcia, co czyni niemożliwym zastosowanie przepisu, który wówczas nie obowiązywał. Nawet gdyby uznać, że art. 358 § 2 k.c. mógłby być stosowany do skutków, które nastąpiły po dacie jego wejścia w życie (przy wysoce wątpliwym założeniu, że skutki te nie są związane z istotą umowy stron - por. art. XLIX przepisów wprowadzających kodeks cywilny), to nadal brak byłoby możliwości ustalenia kursu, według którego należałoby przeliczać zobowiązania stron sprzed tej daty, czyli przede wszystkim ustalić wysokości zadłużenia w CHF po wypłacie kredytu.

W ocenie Sądu zatem brak określenia kursów wymiany i możliwości uzupełnienia umowy w tym zakresie skutkuje koniecznością wyeliminowania z umowy całego mechanizmu indeksacji, który - określony przy pomocy niedozwolonych postanowień dotyczących kursu wymiany - jawi się w całości jako sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszający interesy kredytobiorcy - konsumenta.

W konsekwencji, uznanie za niedozwolone tych klauzul skutkuje również uznaniem za niedozwolony całego mechanizmu indeksacji, którego wyrazem są w szczególności postanowienia § 1.1 zdanie pierwsze w zakresie słów „indeksowanego kursem CHF, § 1.1 zdanie trzecie, § 7.2 zdanie trzecie, czwarte i piąte, § 10.6 zdanie pierwsze, §17 umowy (pozwalający Bankowi na swobodne ustalanie kursów przez doliczanie niczym nieograniczonej marży).

Po wyeliminowaniu wskazanych postanowień umowa stron nadal jednak może być wykonywana bez zmiany charakteru jej głównego przedmiotu. Głównym przedmiotem umowy kredytu jest bowiem zobowiązanie banku do udostępnienia kredytobiorcom na czas oznaczony kwoty środków pieniężnych na ustalony cel i zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu (art. 69 pr. bank.).

W przypadku umowy stron, po wyeliminowaniu z niej wskazanych postanowień niedozwolonych, nadal znana jest kwota i waluta kredytu (wskazana w § 1 w PLN), cel kredytu, okres i termin spłaty oraz oprocentowanie (suma marży i zmiennego indeksu).

Taka umowa w pełni odpowiada cechom umowy kredytu wskazanym w art. 69 pr. bank., jest zgodna z zasadą swobodnego kształtowania stosunków umownych i w żaden sposób nie narusza zasad współżycia społecznego.

W ten sposób jednocześnie osiągnięty zostaje cel przepisów art. 385¹ k.c. i dyrektywy 93/13/EWG, wyłożony przez TSUE i zakładający wyeliminowanie z umowy wyłącznie postanowień niedozwolonych z zachowaniem umowy, o ile nie zmienia to jej głównego charakteru w rozumieniu przepisów krajowych (czyli de facto art. 69 pr. bank.).

Nie jest przy tym uzasadnione przyjęcie poglądu wyrażonego w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego w sprawie V CSK 382/18, że wyeliminowanie ryzyka kursowego (będące skutkiem eliminacji niedozwolonych klauzul kształtujących mechanizm indeksacji) i przekształcenie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej w zwykły (tzn. nieindeksowany) kredyt złotowy, oprocentowany według stawki powiązanej ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp, czy wariant umowy kredytu, co z kolei oznacza, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (bezskutecznością).

Sąd przychylił się do stanowiska TSUE, wpisującego się w dotychczasową linię orzecniczą, wyrażonego wyrokiem z dnia 8 września 2022 r. (C 80/21, C-81/21 i C 82/21) wskazującego na to, że Dyrektywa 93/13 stoi na przeszkodzie orzecznictwu krajowemu zezwalającemu sądowi krajowemu na usunięcie wyłącznie elementu warunku, który nadaje mu rzeczywiście nieuczciwy charakter, pozostawiając pozostałą jego część skuteczną, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku, które ma wpływ na jego istotę. Tym samym, nie jest możliwe wyeliminowanie jedynie części klauzuli abuzywnej z pozostawieniem pozostałej jej treści, co miało by sprawić że umowa trwałaby nadal.

Po pierwsze, powtórzyć trzeba, że uznanie postanowień umowy za niedozwolone, co do zasady ma prowadzić jedynie do ich usunięcia z umowy, a jej nieważność (bezskuteczność) powstaje tylko wówczas, gdy nie ma możliwości jej utrzymania.

Po drugie, jak zresztą wskazano w uzasadnieniu przywołanego wyroku SN, przy ustalaniu treści umowy po wyeliminowaniu postanowień niedozwolonych nie powinno sięgać się do domniemanej woli (zamiaru) stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.). Ocena, czy umowa o taki kredyt może być utrzymana, wymaga zatem ustalenia, czy jej elementy konstrukcyjne po wyeliminowaniu postanowień niedozwolonych nadal mieszczą się w jej zasadniczym typie, pozwalającym na przyjęcie, że może być wykonywana jako umowa o kredyt bankowy. Jak natomiast już wskazano, eliminacja postanowień dotyczących kursów wymiany, nie zmienia zasadniczego charakteru umowy, której istotą – zgodną z art. 69 pr. bank. - jest umożliwienie powodowi skorzystanie z kredytu udzielonego przez pozwanego, z obowiązkiem spłaty w określonym czasie, przy ustalonym oprocentowaniu.

Ponownie zaznaczyć trzeba, że podstawowym celem przepisów art. 385¹ i nast. k.c. oraz dyrektywy 93/13/EWG jest wyłącznie niestosowanie postanowień niedozwolonych, a umowa powinna nadal obowiązywać bez jakichkolwiek innych zmian, o ile jest to prawnie możliwe (por. uzasadnienie wyroku SN z 14.07.2017 r., II CSK 803/16 i powołane tam orzecznictwo, w tym wyrok TSUE sprawie C-453/10 - pkt 33 oraz przywoływany wyżej wyrok TSUE w sprawie

C-260/18). Skoro umowa stron po takim zabiegu nadal spełnia wszelkie niezbędne cechy umowy kredytu, nie sposób uznać, aby była sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego.

Bez znaczenia jest przy tym, że oprocentowanie kredytu wyznaczane jest przy pomocy wskaźnika odnoszącego się do kursu waluty innej niż waluta kredytu. Strony mogą bowiem zastosować dowolny wskaźnik, byle jego istota nie sprzeciwiała się naturze umowy kredytowej, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Żaden przepis ustawy nie sprzeciwia się zastosowaniu wskaźnika LIBOR do ustalenia jednego z elementów stopy oprocentowania kredytu, a tym bardziej indeksu L3, który jest ustalany jako średnia arytmetyczna stóp LIBOR 3M (jak w przypadku umowy objętej pozwem); nie sposób też w ocenie Sądu uznać, aby jego stosowanie było sprzeczne z naturą umowy kredytu bankowego lub jakimikolwiek zasadami współżycia społecznego. Bez znaczenia jest również, jakimi przesłankami kierował się Bank, przyjmując w swoim wzorze taki właśnie wskaźnik oraz to, że bez mechanizmu indeksacji do waluty obcej nie zawarłby umowy o takiej treści, gdyż – jak wskazywano wcześniej – nie są to okoliczności istotne dla ustalenia sankcji związanych z abuzywnością innych postanowień umowy.

Sąd dostrzega, że ten konkretny bank w szczególny sposób określał kursy kupna i sprzedaży waluty, definiując je wg wzoru: kurs średni NBP +/- marża banku. Nie ma to jednak znaczenia dla treści wyroku, ponieważ z przytoczonych wyżej przyczyn ubezskutecznieniu podlega cały mechanizm indeksacji jako zasadniczo nieuczciwy, a nie tylko jego element dotyczący różnic kursowych między przeliczeniem wypłaty kredytu a przeliczeniem poszczególnych spłat.

Dla stosowania przepisów art. 385¹ k.c. zbędne jest nadto rozważanie sytuacji gospodarczej, w której potencjalnie może znaleźć się Bank, który stosował postanowienia niedozwolone, wskutek ich wyeliminowania z umowy. Istota tej regulacji polega bowiem na tym, że stanowi on sankcję dla podmiotu, który stosował postanowienia niedozwolone. Jeżeli zatem Bank takie postanowienia opracował w swoim wzorcu umownym i je stosował, nie ma podstaw do wyłączenia stosowania sankcji z art. 385¹ k.c. tylko dlatego, że może go to narazić na trudności gospodarczej lub innej natury.

Dlatego na podstawie art. 189 k.p.c. oddalono powództwo o ustalenie nieważności umowy w całości, a także na podstawie art. 405 i art. 410 k.c. powództwo o zwrot nienależnie pobranych świadczeń oparte na zarzucie nieważności umowy (zwrot spełnionych świadczeń).

Za niedozwolone i bezskuteczne – zgodnie z żądaniem pozwu- uznać należało postanowienia:

§ 1 ust. 1 zdanie trzecie - jako wskazujący na indeksację kredytu do waluty obcej,

§ 7 ust. 2 zdanie czwarte - ponieważ dotyczy przeliczenia kwoty wypłaconego kredytu na walutę szwajcarską z zastosowaniem kursu wyznaczanego jednostronnie przez Bank,

§ 10 ust. 6 zdanie pierwsze ponieważ dotyczy przeliczenia kwot spłaty kredytu na walutę szwajcarską z zastosowaniem innego kursu wyznaczanego jednostronnie przez Bank,

§ 17 - zawierający upoważnienie do swobodnego kształtowania kursów wymiany przez dowolne ustalenie marży odejmowanych lub dodawanych do kursu średniego NBP.

Z tych przyczyn uwzględnieniu podlegało żądanie zapłaty sformułowane w pkt. 2 pozwu, albowiem uznanie abuzywności zakwestionowanych postanowień umownych było dla powodów podstawą prawną i faktyczną roszczenia o zapłatę sformułowanego w drugiej kolejności.

Nie doszło przy tym do przedawnienia. Wobec treści uchwały (7 sędziów) Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r. (III CZP 6/21) należy przyjąć, że bieg terminu przedawnienia roszczeń restytucyjnych konsumenta nie może się rozpocząć zanim dowiedział się on lub, rozsądnie rzecz ujmując, powinien dowiedzieć się o niedozwolonym charakterze postanowienia. Należy bowiem uznać, że dopiero wówczas mógł wezwać przedsiębiorcę do zwrotu świadczenia (por. art. 455 k.c.), tj. podjąć czynność, o której mowa w art. 120 § 1 k.c. Powyższe zapatrywanie może być z powodzeniem i

odpowiednio odniesione do należności płynących z ustalenia bezskuteczności postanowień umowy (wobec tożsamyh realnie skutków w postaci częściowej nienależności świadczeń, płynącej z tejże bezskuteczności oraz tożsamyh przesłanek w postaci abuzywności klauzul kursowych). Skoro zatem po raz pierwszy powód stosowną wiedzę powziął w okresie dalece późniejszym niż rozpoczęcie spłaty w CHF, wzmiankowany zarzut musiał być uznany za chybiony.

Świadczeniem nienależnym w rozumieniu art. 410 k.c. (świadczone na podstawie niedozwolonych postanowień umowy) jest natomiast kwota nadpłaty wynikającej z wyeliminowania z umowy klauzul abuzywnych i podlega zwrotowi na podstawie art. 405 k.c. Powołane przepisy przewidują obowiązek zwrotu korzyści uzyskanych kosztem innej osoby. Stwierdzenie, iż świadczenie spełnione przez kredytobiorcę na podstawie postanowienia abuzywnego jest świadczeniem nienależnym, oznacza, że podlega ono zwrotowi. Spełnienie świadczenia wypełnia przesłankę zubożenia po stronie powoda, a uzyskanie tego świadczenia przez pozwanego – przesłankę jego wzbogacenia (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku V Wydział Cywilny z dnia 18 grudnia 2020 r., V ACa 447/20, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, publ.).

Pozwany nie zakwestionował skutecznie poprawności wyliczeń dokonanych przez biegłego, a Sąd postanowił pominąć dowód z uzupełniającej opinii biegłego wnioskowany przez pozwanego jako nieistotny dla rozstrzygnięcia sprawy.

Reasumując, z przyczyn wyłożonych wyżej, uwzględnieniu podlegało żądanie zapłaty sformułowane w punkcie 2. pozwu. Uznanie ważności umowy i abuzywności zakwestionowanych postanowień umownych było dla powodów podstawą prawną i faktyczną roszczenia o zapłatę sformułowanego w drugiej kolejności. Wysokość tego roszczenia pieniężnego została ustalona przez biegłego sądowego na sumę 75.623,54 zł, którą to kwotę Sąd zasądził na rzecz powodów z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia wydania wyroku oddalając powództwo w zakresie kwoty 5.665,47 zł i w zakresie dalej idącego żądania odsetkowego. Podstawą dla rozstrzygnięcia w zakresie odsetek jest argumentacja tożsama, z tą która odnosi się do początku biegu przedawnienia, a została zawarta w uzasadnieniu uchwały SN z 7 maja III CZP 6/21), w którym to wyrażono zapatrywanie, iż w przypadku roszczeń restytucyjnych, termin przedawnienia rozpoczyna swój bieg w momencie powzięcia wiedzy (albo przy wykazaniu oczekiwanego rozsądku z chwilą powinności powzięcia takiej wiedzy czy świadomości) o niedozwolonych postanowieniach umownych. Wskazać należy, że to do powoda należała ostateczna i wiążąca Sąd decyzja co do dochodzonych roszczeń w tym czy powód ostatecznie podtrzyma zarówno roszczenie ustalenie nieistnienia stosunku prawnego umowy kredytu, jak i roszczenia pieniężne zawarte w pozwie. Swoboda ta jest pozostawiona konsumentowi do dnia wyrokowania. Wobec powyższego nie sposób uznać, że Bank pozostawał w opóźnieniu w zapłacie, jeżeli to ostateczne żądanie powoda rzutuje na kształt wyroku. Dopiero w chwili wygłoszenia wyroku pozwany Bank uzyskał wiedzę jak ostatecznie kształtują się roszczenia powoda i jednocześnie rozpoczął swój bieg termin naliczania odsetek ustawowych za opóźnienie.

Nie zachodzi żadna przesłanka negatywna żądania zwrotu nienależnego świadczenia. Powód nie wiedział, że świadczy bez podstawy prawnej. Fakt, że wytoczył powództwo, świadczy tylko o tym, że liczy na uwzględnienie jego roszczeń a nie ma pewności co do słuszności swego stanowiska. Orzecznictwo sądów powszechnych i Sądu Najwyższego jest w poruszonych tu kwestiach niejednolite. Powód świadczył ponadto w przymusowej sytuacji – zaniechanie świadczenia wiązałoby się z oświadczeniem o wypowiedzeniu umowy przez bank, z wszystkimi negatywnymi tego dla powoda konsekwencjami.

Z tych przyczyn kwota zasądzona powodowi zgodnie z żądaniem ewentualnym z pozwu stanowi świadczenia nienależne w rozumieniu art. 410 k.c. (gdyż świadczone na podstawie niedozwolonych postanowień umowy) i podlega zwrotowi na mocy art. 405 k.c. z odsetkami ustawowymi za opóźnienie (art. 481 § 1 i 2 k.c.).

W pkt V wyroku Sąd zawarł rozstrzygnięcie w przedmiocie uiszczonej przez powodów zaliczki. Wskazać w tym miejscu należy, iż stosownie do treści art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych sąd z urzędu zwraca stronie wszelkie należności z tytułu wydatków, stanowiące różnicę między kosztami pobranymi od strony, a kosztami należnymi. Wobec faktu, iż z uiszczonej przez powoda zaliczki w wysokości 3500 zł na poczet

wynagrodzenia biegłego wykorzystana została kwota 2.008,18 zł, na podstawie cytowanego art. 84 ust. 1 ustawy, należało im zwrócić niewykorzystaną kwotę 1.491,82zł.

Roszczenie ewentualne powoda podlegało oddaleniu jedynie w niewielkiej części (w kwocie 5.665,47 zł), w tym w części odsetkowej. Z uwagi na powyższe Sąd przy rozliczaniu kosztów procesu zastosował zasadę wyrażoną w art. 100 zd. 2 k.p.c., zgodnie z którą Sąd może jednak włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, jeżeli jej przeciwnik uległ tylko co do nieznaczonej części swego żądania albo gdy określenie należnej mu sumy zależało od wzajemnego obrachunku lub oceny sądu. Na koszty procesu po stronie powoda składają się: opłata od pozwu w wysokości 1000 zł, opłata za pełnomocnictwa 17 zł, wynagrodzenie pełnomocnika w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (10.800) i 2.008,18 zł tytułem wynagrodzenia za wydanie opinii przez biegłego. Łącznie powód poniósł koszty w wysokości 13.825,18 zł i taką kwotę na ich rzecz należało zasądzić tytułem zwrotu kosztów procesu z ustawowymi odsetkami za okres od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.